

היערכות לטקס

הרכז החברתי כמוביל תוכנית טקסים ואירועים בבית הספר

1. על מה אנחנו מדברים?

פעילות סמלית פירושה - עיצוב מוחשי של מחשבה, גילום קונקרטי של רעיונות, עמדות, או אמונות. הטקס הינו פעילות סמלית המשמשת אמצעי חינוכי ערכי לבניית זהות אישית וזהות לאומית של משתתפיו. ניתן לכנות את הטקסים "מְקַדְּשִׁים בזמן", יחידות זמן המופקעות מן השגרה ומוקדשות לציון רעיון או מועד.

הטקס ותכניו מייצגים את עמוד השדרה הערכי של בית הספר. הם מהווים הזדמנות לפעילות חינוכית ערכית חברתית, המשותפת לתלמידי בית הספר ולמוריהם, ופעמים רבות אף משתפים בו את ההורים ואת חברי הקהילה.

יש הנרתעים ממסרים ערכיים ברורים במהלך טקס, בגלל הציניות של בני הנוער, המתבטאת בהתנהגות שאינה מכובדת ובתגובות בוטות לאחריו. אולם אל לו לבית הספר להימנע ממסרים ערכיים ברורים בטקס, מאחר שדווקא המערכת הבית ספרית, שהינה מערכת תומכת ערכים ומבססת ערכים, אמורה לסייע למתבגר לעצב עולם ערכים משלו, לבחון ולהבהיר לעצמו כאינדיווידואל וכחלק מחברה את מערכת הציורים הערכיים שהוא חי בתוכה. הטקס, המהווה פעילות בעלת משמעות ערכית סמלית, תורם תרומה משמעותית לביסוסה של התחושה, שעולם הערכים של החברה שריר וקיים.

הרכז לחינוך החברתי אחראי להובלת צוות שעניינו בניית התוכנית השנתית של החינוך החברתי בבית הספר. בתכנון העל של מכלול האירועים החברתיים והלימודיים בבית הספר יש לכלול את הטקסים. לכל טקס יש לגבש ציר ערכי שסביבו הוא מתנהל. כמו כן חשוב לבחור יסוד מארגן, ולהתאים את אופיו של הטקס ואת תכניו לערכים שהוחלט בבית הספר להדגיש בשנת הלימודים.

הרכז אינו מבצע יחיד של הטקסים והאירועים בבית הספר. עליו לבזר סמכויות ולשתף בתהליך קבלת ההחלטות והביצוע בעלי תפקידים שונים בבית הספר (חברי מועצת תלמידים, תלמידי הכיתות, מחנכים, מורים ואף צוות מינהלי). ניתן לשתף גם הורים וחברי קהילה.

ככל שמעגל השותפים בהכנת הטקס עולה - כך גדל הסיכוי להצלחה. השיתוף מפחית עומס מעבודת הרכז, מעצים אנשים אחרים סביבו ומקדם שיתוף פעולה בצוות.

2. היערכות לקראת הטקס

- הקמת צוות היגוי משולב בהשתתפות רכזים, מורים, תלמידים, הורים ובעלי תפקידים בקהילה, במועד סביר לפני התאריך המיועד לטקס.
- הגדרת תוכן הטקס וממדיו תקל את התכנון, את הארגון ואת הביצוע בשלביו השונים, ותסייע למקבלי ההחלטות גם בקביעת התקציב וגם בבחירת אנשי הצוות והפעילויות.
- דיון במסר המרכזי של הטקס (ההיבט שבו יתמקד הטקס, המסרים הנלווים, ערכים לאומיים ואוניברסאליים שיודגשו בטקס). ניתן לערוך את הדיון בכיתות (בשכבה מסוימת, או בכלל בית הספר), בתהליך מובנה, ולקבל מן הכיתות הצעות לנושא או להיבט שאותו יש להדגיש בטקס שיערך השנה. דיון מעין זה יחבר את כלל התלמידים אל הטקס ויעשיר את המערכת במגוון רחב של נושאים. כמו כן, הדיון יעורר עניין ומעורבות בטקס ובנושא כולו.
- להבדיל מצוות החשיבה, שעניינו היבטים ערכיים, יש להקים צוות נוסף לארגון הממשי של הטקס. צוות זה מתחלק לוועדות העובדות בשיתוף פעולה, וכל אחת מהן עוסקת בהיבט אחר של הטקס: איסוף חומרים והתאמתם לקהל היעד, בניית תוכנית הטקס, ארגון החלל (תפאורה, תאורה), פרסום והפצה.
- הרכז הינו שותף פעיל בשני הצוותים. חשוב שהרכז יוביל את מעגל החשיבה הראשוני - העוסק בציר הערכי. כאשר עוסקים בארגון ובביצוע, יכול הרכז להעביר את שרביט המנחה בכל טקס למורה אחר, לסייע לו, ולקבל ממנו לאורך כל התהליך, בנקודות זמן שתיקבענה מראש, דיווחים על התקדמות הצוות.
- קביעת לוח זמנים לגיבוש התוכנית ולביצועה על ידי הצוות המקצועי, קביעת מועדים לצורך משוב מעצב ולחזרה כללית.
- בכיתות: לימוד הטקסטים, שבהם ייעשה שימוש במהלך הטקס.
- קביעה מראש של מפגש סיכום להפקת לקחים לכל הצוות לאחר הטקס.
- הכנת ערכה בית ספרית, אשר בה ייאספו חומרים וידע להקלה על הכנת הטקסים הבאים.

3. הטקס כשיאו של תהליך לימודי

תהליך לימודי בתחום דעת, או בלמידה רב תחומית, מסתיים בשגרת הלימודים בבחינה, בעבודה מסכמת או בפרויקט סיום. פרויקטים אלו מוצגים בבית הספר, ולעתים מארגנת הנהלת בית הספר תערוכה לקראת יום הורים.

קיום אירוע או טקס כשיאו של תהליך לימודי עשוי להקנות לכל התהליך הלימודי נופך נוסף וחדש.

הטקס יכול להציג ידע בתחום דעת ומיומנויות שנרכשו, בתצוגה יצירתית המשלבת את שניהם. רצוי לקיים ישיבה של רכזי המקצוע ולהציג בפניהם את האפשרות לקיום טקס בסיום הוראתה של יחידת לימוד, לתת להם לבחון את הרעיון ולהציע הצעות הקשורות לתחומי הדעת שלהם.

4. מסורת בית ספרית ותרבות בית ספרית

מסורת בית ספרית נבנית מפעילות שיש בה יסוד קבוע, החוזר על עצמו מדי שנה או בפרקי זמן קבועים. מסורת זו משקפת את התרבות הבית ספרית ואת ה"אני מאמין" הבית ספרי הגלוי והסמוי.

ה"אני מאמין" הגלוי הוא הערכים שעליהם מצהיר בית הספר במסמכים ובניירות עמדה, כגון: חינוך לאהבת האדם, חינוך למצוינות וכד'.

ה"אני מאמין" הסמוי משתמע מתוך העשייה הבית ספרית, גם אם אינו מוצהר בניירות העמדה. לדוגמה: תוכני הטקסים, הקפדה על תרבות שיחה, הקפדה על לוחות זמנים, כבוד לזולת ועוד.

עיצובה של מסורת ושל תרבות בית ספרית בנושא טקסים בכלל ובכל טקס בפרט - תורם להגדרת זהותו של בית הספר ולבניית האתוס הבית ספרי.

כדי לבסס שני מרכיבים אלה ברמה הבית ספרית יש לפעול בכמה היבטים:

לברר במהלך בית ספרי המשתף את קהילת בית הספר מהן מטרותיו החינוכיות הערכיות של בית הספר. הד למטרות אלה צריך לבוא לידי ביטוי בכל טקס ובכל פעילות שתיערך בבית הספר, בין בחזית הטקס ובין ברקע - בבחירת הדגשים ובדרכי הביצוע.

כדי לגבש בצורה מודעת את התרבות ואת המסורת הבית ספרית, יש לאתר כל תיעוד אפשרי של הטקסים שנערכו בבית הספר במהלך השנים האחרונות. התיעוד יסייע לצוות העושה במלאכה לבחון את הטקסים שנערכו בבית הספר בנושא מסוים, או את כלל הטקסים, ולאתר בתוכם את האלמנטים החוזרים על עצמם, שיצרו את התרבות והפכו למסורת בית ספרית.

את האלמנטים החוזרים יש לרכז במסמך נפרד. מסמך זה יציג קווי מתאר שיסייעו לבעלי תפקיד חדשים להפיק טקס בבית הספר, וייצור עבורם את התבניות שבהן יוצקים מדי שנה תכנים חדשים לטקס. התווייתם המפורשת של קווי מתאר המגדירים את המסורת הבית ספרית, מאפשרת לבחון מחדש את האלמנטים ולברר אילו מהם אנו מעוניינים לשמר ואילו מהם אנו מעוניינים לשנות.

